

Jan Nikolajew¹
Michał Urbas²

Prasa samorządowa w województwie zachodniopomorskim – wybrane aspekty socjokulturowe

STRESZCZENIE

Regiony medialne tworzą m.in. Szczecin i Koszalin. Jedną z kategorii prasy funkcjonującej na lokalnych rynkach prasowych jest prasa samorządowa. W województwie zachodniopomorskim prasa samorządowa jest najliczniejszą kategorią periodyków. Cechuje się stabilnością, tak ilościową, jak i jakościową. Zasadniczo zaspokaja potrzeby informacyjne lokalnego odbiorcy, a przede wszystkim jest silnie powiązana z odbiorcą samorządowym. Periodyki te są zorientowane na sprawy organów i instytucji samorządowych. Zasięgiem rozpowszechniania mocno scalona jest z podziałem administracyjnym. Prasa samorządowa ma opinię, że nie wypełnia funkcji kontrolnej. Są też zdania, że jest zagrożeniem dla prasy lokalnej.

SŁOWA KLUCZOWE: prasa lokalna, prasa samorządowa, samorząd lokalny, jednostka samorządu terytorialnego, szczecińska prasa

Wprowadzenie

Niewątpliwie inspirację stanowi usytuowanie prasy samorządowej w obszarze socjologii życia publicznego, bo przecież nie da się jej ograniczyć tylko do sfery politycznej. Oczywiście jest, że nie są to czasopisma uniwersalne, gdyż adresowane są do konkretnych środowisk i cieszą się w nich sporym zainteresowaniem. W niniejszym artykule celowo pominięto terminologię używaną w medioznawstwie, a skoncentrowano się właśnie na aktywności prasy samorządowej w wypełnianiu przestrzeni życia publicznego. Zasadniczą trudność stanowi silne wsparcie instytucji samorządowych, czyli administracji lokalnej utożsamianej z władzą, dla tej grupy pism i skrajne emocje jakie wywołuje u konkurencji, tj. w komercyjnej prasie lokalnej, tworząc pewnym sensie „kolizję” z demokracją. Ów antagonizm, czy też rozbieżność istniejąca w prasie samorządowej, daje się rozpoznać „narzucaniem” jej odbiorcom, własnej – jedynie tylko „obowiązującej” skali wartości.

¹ prof. dr hab.; Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu Wydział Ekonomiczny w Szczecinie, Katedra Nauk Społecznych w Szczecinie.

² dr; Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu Wydział Ekonomiczny w Szczecinie, Katedra Nauk Społecznych w Szczecinie.

Przyjęto, że przejście do demokracji w roku 1989 przyczyniło się także do rozkwitu prasy samorządowej. Edmund Wnuk-Lipiński przyjmuje, że zjawisku temu towarzyszyły dwa nurty: pierwszy to liberalizacja, a drugi demokratyzacja. W pierwszym nastąpiło zmniejszenie cenzury, drugi przyniósł emancypację społeczną. Szczegółowych wyjaśnień tych procesów dostarczają współczesne i klasyczne teorie demokracji, na podstawie których można scharakteryzować przejście reżimów totalitarnych w demokratyczne. W bardzo ogólnej definicji demokracja została ujęta jako rządy większości przy poszanowaniu praw mniejszości³. Ma to istotne znaczenie dla prasy samorządowej, ponieważ rozwiązania funkcjonujące w demokracji to m.in. wolność obywateli do swobodnej wypowiedzi, poszukiwanie alternatywnych źródeł informacji, stworzenie możliwości zrozumienia tego, co się dzieje w życiu publicznym, a także warunków kontroli rządzących. Działając w sferze życia publicznego należy liczyć się z ograniczeniami, np. przez kulturę i strukturę, a także przez innych aktorów w niej aktywnych. Te kryteria są podstawą społeczeństwa obywatelskiego i poczucia obywatelskości.

W 1989 roku ostatecznie nastąpił koniec systemu komunistycznego, w wyniku trwałej postawy społecznej i wysokiej mobilizacji antysystemowej, tworząc społeczeństwo obywatelskie. Społeczeństwo obywatelskie charakteryzuje się niepaństwowymi instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami działającymi w sferze publicznej, co wiąże się z istnieniem komunikacji społecznej niekontrolowanej przez państwo. To powoduje, że prasa samorządowa jest w pewnym stopniu sposobem bycia w życiu politycznym określonej wspólnoty, utożsamianej raczej z instytucjami administracji lokalnej niż z konkretnymi osobami. Prasa samorządowa jest „odbiorcą” postawy obywatelskiej wskazującej, że państwo jest nie lubiane, bo nie spełnia oczekiwań. Roszczenia, tak indywidualne, jak i zbiorowe, w przekonaniu ich autorów są zawsze słuszne, każdorazowo przemawia za nimi jakaś racja, stanowią one jednak typowy ład demokratyczny życia publicznego. Warto zauważyć, że przestrzeń polityczna jest przede wszystkim miejscem uzgadniania roszczeń do władzy, czyli obszarem, gdzie rodzą się ideologie, programy polityczne, obietnice wyborcze, i jest domeną działania partii politycznych. Natomiast przestrzeń publiczna jest pozapolityczna, można powiedzieć, że jest „cywilna”⁴. Skutkiem tego prasa samorządowa znajduje się w stanie nieustannego konfliktu społecznego, czyli jest antagonistyczną relacją pomiędzy dwoma aktorami w przestrzeni politycznej i publicznej, z tendencją do polaryzacji stanowisk. Nie jest to jednak reguła. Kluczowe stanowisko zajmuje tu dobro publiczne i wspólny zasób, do którego odwołuje się prasa samorządowa. Inaczej mówiąc, każdy członek danej wspólnoty może korzystać z dobra publicznego, które stanowi wspólny zasób, tak w formie niewyłącznej, jak i wyłącznej. Tymczasem odstępstwa (jawne lub ukryte) od zasad oraz norm mogą skutkować patologią życia społecznego, przejawiającą się m.in. wykorzystywaniem zajmowanej przestrzeni i pozycji w celu osiągnięcia korzyści. Taka narracja, w którą wpisuje się prasa

³ E. Wnuk-Lipiński, *Socjologia życia społecznego*, Warszawa 2005, s. 20-32.

⁴ *Ibidem*, s. 213 i nast.

samorządowa, nieuchronnie skłania do refleksji, że dochodzi w niej do zacierania się granicy pomiędzy tym co prywatne i publiczne. Dowodzi to, że uczestnicy życia społecznego zaczynają w sposób nieuprawniony czerpać korzyści prywatne z ról, jakie pełnią w życiu publicznym. Można w tym miejscu doprecyzować, że prasa samorządowa jest instrumentem newralgicznym w tym rozumieniu, że tworzy w danej społeczności role społeczne o wzajemnych sprzecznych celach.

Socjologiczno-kulturowe aspekty prasy samorządowej

Socjolog Anthony Elliott dowodzi, że współczesne społeczeństwo wymaga podtrzymania nieustannej komunikacji, w tym korzystania z wszelkich technologii komunikacyjnych. Życie społeczne jest skoncentrowane w ramach narodu i zagwarantowanych przez niego praw wynikających z przynależności, inaczej mówiąc uprawnień i obowiązków, a jego członkowie są świadomi zakresu, tempa zmian społecznych, które zachodzą w ich najbliższym otoczeniu oraz na całym globie⁵. Odwołując się do Michela Foucaulta, wskazuje, że w każdym społeczeństwie istnieją wielorakie relacje władzy, co oznacza, że nie można sprawować władzy inaczej jak tylko poprzez wytwarzanie wiedzy. Priorytetowa jest materia wzajemnych relacji wiedzy i władzy, zasadnicza dla danej kultury i zaangażowanych w nią ludzi. Wywodzi się to wprost z nurtu zwanego strukturalizmem, czyli z badań reguł językowych rządzących podmiotami, zdarzeniami, interakcjami wykraczającymi poza język. Oznacza to zaabsorbowanie wpływem struktur na życie jednostki – propagowanie określonych znaczeń ideologicznych kosztem innych⁶. W ten obszar znacząco wpisuje się świadomość dyskursywna, czyli tego, co aktorzy potrafią powiedzieć, tak o sobie, jak również innym o swoim działaniu, a to jest nierozłącznie związane z prasą samorządową. To znaczy, że każda wypowiedź na temat rzeczywistości lokalnej wiąże się z roszczeniami co do jej ważności, tj. czy taka wypowiedź ma sens i jest szczerą, a także czy jest prawdziwą oraz czy czasem wypowiedź nie jest zarazem działaniem.

Prowadzi to do poświęcenia większej uwagi prasie samorządowej, szczególnie odgrywania jej roli w kształtowaniu lokalnej społeczności. W najszerszej definicji prasa jest elementem środków masowego przekazu i określa ogół gazet i czasopism ukazujących w danym czasie na określonym obszarze. Przestrzeń przepływów komunikacyjnych składa się z obwodów informacyjnych i infrastruktury komunikacyjnej, które dają możliwość, tak jednostce, jak i organizacjom łączyć się w czasie i ograniczonej przestrzeni. Obwody, kanały komunikacyjne charakteryzują się działaniem osadzonym terytorialnie. Z tej perspektywy – człowieka w społeczeństwie – tożsamość lokalnych jednostek, sposób przeżywania codzienności została zmieniona przez powstanie

⁵ A. Elliott, *Współczesna teoria społeczna*, Warszawa 2011, s. 15.

⁶ Ibidem, s. 95-111.

globalnej sieci komunikacyjnej⁷. Nie znaczy to jednak, że jednostki przestały prowadzić życie w małych strukturach lokalnych, na które składają się rutynowe czynności, ustrukturyzowane przez czynniki o charakterze lokalnym i narodowym.

Zygmunt Bauman we wspólnocie widzi sposób poszukiwania bezpieczeństwa w niepewnym świecie, czyli wspólnota jest czymś dobrym. Pojęcie „wspólnota” zawsze niesie pozytywne konotacje. Wszyscy potrzebują informacji o warunkach życia w danej wspólnocie, a także o stawianych wyzwaniach. Potrzebują ponadto kolektywnej kontroli, co oznacza, że lokalność jest wspólnotą wzajemnej troski i odpowiedzialności⁸.

Prasa samorządowa jest we wspólnocie pewnym sposobem przywoływania relacji społecznych oraz rzeczywistości politycznej. Sieć więzi, zależności, wymiany, lojalność wspólnotowa tworzą rzeczywistość społeczną. Należy przez to rozumieć specyficzną tkankę (idee, reguły, działania, interesy) łączącą ludzi ze sobą. Innymi słowy, to co ludzie myślą na temat społeczności lokalnej, ma bezpośrednie i natychmiastowe konsekwencje⁹. Ta ważna prawda socjologiczna – refleksyjność – ma przełożenie w prasie samorządowej. Rzeczywistość władzy, według wielu badaczy, to zdolność przede wszystkim forsowania przez jednostki i grupy własnych interesów, nawet przy sprzeciwie innych, a także to, że sprawujący władzę mają na to przyzwolenie podlegających jej¹⁰.

W świetle literatury prasę samorządową można scharakteryzować według kilku, głównych cech typologicznych. Wydawcami prasy samorządowej są lokalne organy władz samorządowych i instytucje z nimi związane. Ten segment prasy zasadniczo nie korzysta z reklamy, nie reklamuje się, chociaż niektóre wydania zamieszczają reklamy i ogłoszenia płatne. Głównym zadaniem prasy samorządowej jest bieżąca informacja lokalna – samorządowa (choć nie tylko), natomiast czytelnikami prasy samorządowej są osoby związane z życiem samorządu i mieszkańcy zamieszkujący teren administracyjnie przynależny do samorządu. Zespoły dziennikarskie tworzą w zasadzie pracownicy etatowi samorządu, a struktura wewnętrzna pisma jest zorientowana na organ wydający i działalność samorządu. Gatunki dziennikarskie są zdeterminowane umiejętnościami i kompetencjami pracowników, którzy przygotowują materiały prasowe. Szata graficzna pism samorządowych jest uwarunkowana względami ekonomicznymi oraz technicznymi. Zasięg rozpowszechniania tych pism jest ściśle związany z podziałem administracyjnym.

Kwestią, która nie budzi wątpliwości, jest to, że prasa samorządowa to wytwór rządów urzędników. To komponuje się jako element definicji biurokracji, którą przedstawił Max Weber. Wyszczególnia on, że biurokracja cechuje się istnieniem wyraźnej hierarchii władzy, a urzędnicy na każdym poziomie działają według spisanych procedur, zasad, instrukcji lub reguł postępowania. Hierarchia powoduje to, że urzędnicy wykonują przydzielone zadania, które są nadzorowane przez kie-

⁷ Ibidem.

⁸ Zob. Z. Bauman, *Wspólnota*, Kraków 2008.

⁹ Zob. P. Sztompka, *Socjologia zmian społecznych*, Kraków 2005.

¹⁰ A. Giddens, *Socjologia*, Warszawa 2010, s. 444 i nast.

rowników lub bezpośrednio przez osoby usytuowane na szczycie władzy lokalnej. Środki przekazu od zawsze stanowiły instrument ideologicznego oddziaływania na społeczeństwo, a prasa samorządowa jest w ten nurt rozstrzygająco wpisana, chociaż można odnosić wrażenie odmienne.

Województwo zachodniopomorskie zasięgiem obejmuje 114 gmin w 21 powiatach (w tym 3 grodzkie: Szczecin, Koszalin, Świnoujście i 18 ziemskich). Aż w 71 z nich istnieje zespół pracowników powołanych do wydawania w sposób tradycyjny – drukowany lub elektroniczny chociaż jednego tytułu prasy samorządowej. Ze względów ekonomicznych i praktycznych (czas przygotowania materiałów prasowych) periodyczność ukazywania oscyluje wokół miesięczników, dwumiesięczników i kwartalników. Pojęcie aktualności nie ma tu zastosowania, gdyż wszystkie urzędy aktualizują informacje w czasie bieżącym – rzeczywistym w sieci internetowej.

Na przykład Miasto Szczecin mimo że prowadzi kilka portali elektronicznych dostępnych zarówno lokalnie, jak i globalnie, od 2011 roku wydaje pismo samorządowe pt. „Zoom na Szczecin”. Pismo to stanowi instrument zintegrowanej informacji (m.in. kanał na YouTube, monitory w komunikacji miejskiej), przygotowywanej dla mieszkańców Szczecina oraz turystów. Głównym celem pisma jest opisanie działań samorządu, publikacja ogłoszeń komunalnych i dotarcie z jak najpełniejszą informacją do mieszkańców Szczecina. Pismo wydawane jest w nakładzie 15 tysięcy egzemplarzy, a autorami tekstów są pracownicy urzędu miasta. Są to materiały oparte na komunikatach prasowych oraz artykułach zamieszczanych na stronie internetowej. Pozostałą część artykułów piszą osoby spoza biura – pracownicy innych wydziałów, przedstawiciele stowarzyszeń, organizacji pozarządowych, klubów sportowych. Żadna z osób piszących teksty dla wydawnictwa nie otrzymuje z tego tytułu dodatkowego wynagrodzenia, wykonują to zadanie w ramach swych obowiązków służbowych. Papier, druk, korekta oraz kolportaż jednego wydania wynosi: 6542,66 zł brutto, tj. 0,44 gr za egzemplarz. Druk zlecony jest w ramach ogólnego przetargu na druki i ich kolportaż, a skład komputerowy wykonują ci sami pracownicy. Koszt kolportażu wynosi 1166,66 zł brutto i odbywa się dwutorowo: 13 880 egzemplarzy dystrybuuje firma prywatna, natomiast pozostałe 1120 egzemplarzy pracownicy na terenie urzędu miasta. Pismo rozdawana jest także „z ręki” w kilku głównych punktach miasta oraz dostarczane do hoteli, punktów informacji turystycznej, placówek zamieszkałych lub odwiedzających przez osoby rzadziej korzystające z Internetu, jak m.in. domy pomocy społecznej, MOPR czy Szczecińskie Centrum Świadczeń. W ostatnim czasie jest także dodatkiem do „Kuriera Szczecińskiego”¹¹.

Przykład ten nie stanowi jednak wyjątku, stanowiąc potwierdzenie słów Érika Maigreta, że media nie okazują się dziedziną zarezerwowaną tylko dla specjalistów od tak zwanych narzędzi komunikacji lub znawców procesów wytwarzania i obioru¹².

¹¹ Źródło: Biuletyn Informacji Publicznej, *Interpelacje i Zapytania Radnych VI Kadencji Rady Miasta Szczecin*, nr 1028, z dnia 09.04.2013 r.

¹² É. Maigret, *Socjologia komunikacji*, Warszawa 2012, s. 18.

Nie można jednoznacznie powiedzieć, że prasa samorządowa to swego rodzaju propaganda, która w intencji nadawcy może mieć pragnienie wywierania wpływu, narzucania rozwiązań czy eliminacji oporu. Jest to raczej niefachowa forma dziennikarstwa (często w wydaniu osób bez wykształcenia i doświadczenia dziennikarskiego), odpowiadająca konkretnej lokalnej potrzebie. Pisma te redagują osoby – w pewnym sensie „dziennikarze” (w środowisku naukowym występują wątpliwości, czy należy używać tego terminu w stosunku do tych osób) – należący do dobrze zidentyfikowanej grupy odniesienia, wyposażonej w odpowiednie środki techniczne, wiedzę i środki finansowe. Wobec tego jest to grupa, która stanowi w społeczności większość (sprawuje władzę), i która poprzez kanały komunikacyjne wzmacnia jej wyższość. Oznacza to, że zespoły redakcyjne są przystosowane do wytwarzania treści zgodnie z potrzebami powszednimi w danej jednostce samorządowej oraz wynikię z wyboru ideologicznego i są związane ze służbą publiczną.

Potwierdzają to badania w województwie zachodniopomorskim¹³. Na wspomniane już 71 tytułów prasy samorządowej, wydawanej w wersji tradycyjnej, dla 61 organem wydającym jest urząd miasta lub urząd gminy ewentualnie starostwo powiatowe, pozostałe 10 jest wydane przez ośrodki kultury, biblioteki oraz organizacje należące do samorządu lokalnego. Inaczej mówiąc, na 114 jednostek samorządowych w województwie zachodniopomorskim w 62% dostępne jest pismo samorządowe, z czego 86% znajduje się bezpośrednio we władaniu urzędu sprawującego władzę, a 14% w organizacjach podległych urzędowi.

Chociaż sieć internetowa opanowała współczesny świat, dla prasy samorządowej jest ona tylko technicznym nośnikiem informacji. Wydania tradycyjnej prasy samorządowej w województwie zachodniopomorskim w 95% są dostępne dla dowolnych narzędzi informatycznych, do pobrania na dowolny komputer lub na urządzenie mobilne, z każdego miejsca w kraju i na świecie, tj. globalnie. Wśród użytkowników nie zdarzają się problemy z korzystaniem z takich wydań, ponieważ przygotowanie informatyczne zaczyna się już w szkole podstawowej, a szerzej jest dostępne w życiu codziennym. To błyskawiczne zaistnienie prasy samorządowej w sieci internetowej jest wynikiem współczesnych czasów, ale także rodzajem dywersyfikacji rozpowszechniania treści. Na wspomniane wcześniej 71 tytułów prasy samorządowej raz w miesiącu wydawanych jest 63%, co dwa miesiące 7%, raz na kwartał 13%, a nieregularnie 27%. Z całości aż 96% tytułów jest dostępnych bezpłatnie, tak w wersji tradycyjnej drukowanej, gdzie są rozdawane bezpłatnie, jak i w wersji elektronicznej do pobrania z sieci internetowej. Skutek takich rozwiązań przypuszczalnie prowadzi do braku konkurencji w tym segmencie prasy (choć dla złagodzenia tego wniosku należy podnieść, że istnienie bezpłatnej prasy samorządowej nie wyklucza konkurencji). Prasa samorządowa nie musi konkurować – walczyć o czytelnika ceną, bowiem nie

¹³ Projekt badawczy – stan mediów lokalnych w województwie zachodniopomorskim, Wyższa Szkoła Humanistyczna TWP w Szczecinie, lata 2008-2014.

istnieją w większości tych periodyków takie pojęcia jak zakup lub sprzedaż egzemplarzowa, kolportaż płatny realizowany w punktach detalicznej sprzedaży prasy. Można odnieść wrażenie, że w dosyć ograniczonym zakresie funkcjonuje w niej podstawowa konieczność konkurowania z lokalną prasą komercyjną, m.in. w dostarczaniu odbiorcy bardzo świeżych informacji bądź otwartych polemik czy obywatelskiej wymiany myśli. Bieżącej informacji danej społeczności lokalnej dostarczają nowe techniki telekomunikacyjne, m.in. przesyłanie dźwięku, obrazu (multimediów) przy pomocy sieci internetowej – głównego narzędzia globalizacji; tekstu na odległość poprzez telefonię komórkową – np. krótkie wiadomości lub powiadomienia.

Wyodrębnienie prasy samorządowej z całości prasy nie powinno nikomu sprawiać trudności. Już sama analiza tytułu takiego pisma wskazuje jednoznacznie na jej przeznaczenie, funkcje i kategorię. Dla przykładu posłużą tytuły prasy samorządowej dostępnej w województwie zachodniopomorskim:

- „Bobolickie Wiadomości Samorządowe”. Wydawca Urząd Miejski w Bobolicach. Nakład 2000 egzemplarzy, rozdawany bezpłatnie, miesięcznik, ISSN 1730-6396. Dostępne wydanie elektroniczne.

- „Gazeta Ziemska. Miesięcznik Samorządowy”. Wydawca Starostwo Powiatowe w Koszalinie. Nakład 2000 egzemplarzy, rozdawany bezpłatnie, miesięcznik, ISSN 1543-0786. Redagowany przez gminy powiatu koszalińskiego. Wydawany w kolorze na dobrym jakościowo papierze, objętość 32 strony. Rozpowszechniany jest w całym powiecie koszalińskim. Dostępne wydanie elektroniczne.

- „Informator Burmistrza i Rady Miejskiej w Wolinie”. Wydawca Urząd Miejski w Wolinie. Nakład 2000 egzemplarzy, rozdawany bezpłatnie, dwumiesięcznik, ISSN 1734-0780. Dostępne wydanie elektroniczne.

- „Przegląd Cedyński. Bezpłatny Kwartalnik Informacyjny Gminy Cedynia”. Wydawca Cedyński Ośrodek Kultury. Wydanie podstawowe nakład 1500 egzemplarzy, rozdawany bezpłatnie, kwartalnik. Wydanie elektroniczne do pobrania ze strony Ośrodka. „Most-Die Brücke. Bezpłatny Dodatek Reklamowy do »Przeglądu Cedyńskiego«”. Wydawca Cedyński Ośrodek Kultury. Osobny grzbiet do wydania podstawowego, wydawany w języku polskim i niemieckim. Nakład 3000 egzemplarzy, rozdawany bezpłatnie, kwartalnik. Dostępne wydanie elektroniczne.

- „Szept Postomina”. Wydawca Urząd Gminy Postomino. Nakład 1500 egzemplarzy, rozdawany bezpłatnie, miesięcznik, ISSN 1429-6578, dostępny w gminie i sklepach, format gazetowy, pełny kolor. Dostępne wydanie elektroniczne.

- „Z Życia Gminy Warnice. Informator Urzędu Gminy”. Wydawca Urząd Gminy w Warnicach. Nakład 1000 egzemplarzy, rozdawany bezpłatnie, kwartalnik, dostępny w sklepach, bibliotekach, sołtysi roznoszą do domów. Dostępne wydanie elektroniczne.

Wyszczególnione nazwy (wszystkie ujęte są w aneksie do artykułu), mają wymiar nie tylko poznawczy, ale także użytkowy. Pozwalają zorientować się, jaka jest

prezentowana na ich łamach tematyka oraz jakie obejmują upodobania czytelnicze. Rzeczą zrozumiałą jest fakt, że czytelnicy kierują się różnymi przesłankami przy sięganiu po prasę samorządową, ale z punktu widzenia socjologicznego niezwykle ważny jest motyw bliskości tematyce i problematyce ich środowiska lokalnego. Oczywiście postawy czytelników wobec prasy samorządowej na Pomorzu Zachodnim nie mają charakteru stałego i podlegają ciągłym zmianom oraz emocjom.

Możliwe jest poniekąd scharakteryzowanie poszczególnych tytułów prasy samorządowej w szerszym kontekście, jako instancji władzy kształtującej istniejącą wspólnotę lokalną. Pisma te wydaje się, że tworzą sytuację pozornie niemożliwą, mają w sobie składniki społeczeństwa o charakterze otwartym, zamkniętym, a także abstrakcyjnym. W takim razie zawierają kryteria organizmu funkcjonującego w społeczności połączonej węzłami, wspólnym trybem życia, solidarnie dzielą się trudem życia codziennego. Docierają do rzeszy obywateli, którzy dążą do awansu społecznego, a tym samym do zajęcia miejsca innych ludzi. Są w końcu instrumentem funkcjonującym w czasach, w których następuje pewne zatracenie charakteru danej społeczności. Prasa samorządowa wpisuje się w działanie na rzecz ustabilizowanej, patriotycznej formy życia lokalnego na fundamencie religii, obyczajowości, prawa, porządku¹⁴, wykorzystując dostępne współczesne technologie i nośniki komunikacji. Jednym z poważniejszych argumentów, który można wysunąć jest to, że nie w pełni, bądź nawet wcale niewykorzystane są w niej umiejętności krytycznego myślenia i niezależnego sądu. Jürgen Habermas¹⁵ podnosi, że sfera publiczna, a więc przestrzeń dyskusji politycznych i wymiany poglądów, którą mieszkańcy zwyczajowo prowadzili przy okazji różnych spotkań na tematy bieżącego życia i które dawały możliwość rozstrzygnięcia problemów poprzez publiczne dysputowanie, jest pomijana¹⁶. W tym nurcie zasadne zdaje się nadmienienie, oparte na analizie treści periodyków samorządowych, że prasa samorządowa skłania się do kształtowania lokalnej opinii nie poprzez otwartą, racjonalną debatę czy dialog, a raczej przez kontrolowanie i w pewnym zakresie także poprzez manipulację.

Z pomocą społeczności lokalnej przychodzą nowoczesne środki przekazu. Taki pogląd jest eksponowany przez Johna B. Thompsona¹⁷, który uważa, że nowoczesne środki przekazu nie odbierają społeczności lokalnej zdolności krytycznego myślenia, co więcej, dostarczają każdemu jej członkowi informacji, poszerzając jego wiedzę¹⁸. Dostęp do wiedzy-informacji jest obecnie powszedni, a możliwość kontaktu z jakąś osobą lub korzystania ze źródła wiedzy występuje dzisiaj na niespotykaną

¹⁴ Zob. K. Popper, *Spółczesność otwarte i jego wrogowie*, cz. 1-2, Warszawa 1993.

¹⁵ Zob. J. Habermas, *Teoria działania komunikacyjnego. Racjonalność działania a racjonalność społeczna*, Warszawa 1999 oraz J. Habermas, *Działanie komunikacyjne i detranscendentalizacja rozumu*, Warszawa 2004

¹⁶ A. Giddens, *Socjologia ...*, s. 487.

¹⁷ Zob. J.B. Thompson, *Media i nowoczesność. Społeczna teoria mediów*, Wrocław 2001.

¹⁸ A. Giddens, *Socjologia ...*, s. 488.

wcześniej skalę. Nowoczesne środki przekazu dają dziś niebywałą łatwość w dotarciu do informacji lub do jej weryfikacji.

Prasa samorządowa – ujęcie socjokulturowe

Dla badaczy z zakresu nauk socjologicznych, demograficznych i społecznych czytelnictwo prasy jest procesem zbiorowym, a dla socjologa stanowi istotny aspekt komunikacji społecznej. Umożliwia nie tylko przyswajanie określonej treści, ale jest także miernikiem aktywizacji społeczności lokalnej w różnych wymiarach. Dlatego rozwój prasy polskiej na tym obszarze geograficznym, jakim jest Pomorze Zachodnie, należy traktować w sposób dynamiczny, gdyż musiał uwzględniać on nie tylko różne tradycje kulturowe, ale także zaspokajanie potrzeb uczestnictwa w dokonujących się zmianach na płaszczyźnie życia społecznego w różnych okresach jego rozwoju.

Z socjologicznych badań nad czytelnictwem prasy, w różnych okresach 70-lecia na tym obszarze, wynika, że poszczególne tytuły prasowe miały nie tylko swoich odbiorców, ale także czytelnicy identyfikowali się z lokalną prasą lub ją odrzucali. Czytelnictwo prasy przebiegało i przebiega odmiennie w różnych grupach społecznych, a na intensywność korzystania z gazet wpływają różne czynniki społeczno-demograficzne i ekonomiczne. Dominującym uzasadnieniem respondentów ankiet, przeprowadzonych w województwie zachodniopomorskim, nabywania prasy regionalnej i krajowej jest przede wszystkim bieżąca informacja z obszaru życia politycznego, gospodarczego, lokalnego i sportu, przyzwyczajenie do czytania ulubionych lub preferowanych tytułów prasowych. Należy jednak mieć na uwadze fakt, że analizując pobieżnie te motywy „sięgania” po prasę, uwzględnić należy, że upodobania czytelnicze nie mają stałego charakteru i mogą ulec zmianie w zależności od tego, w jaki sposób i w jakiej formie prasa zaspokaja oczekiwania potencjalnych czytelników. Takie rozeznanie ma istotne znaczenie, gdyż niezależnie od prasy potrzeby informacyjno-rozrywkowe mogą być uzyskiwane przez inne źródła masowej komunikacji tak obecnie popularne, jak programy różnych rozgłośni radiowych, telewizyjnych oraz Internet. Niezależnie od tych uwarunkowań prasa spełniła różne zadania w tym 70-leciu i będzie nadal to czynić, mając na uwadze rozeznanie rynku czytelniczego, jak też potrzeb potencjalnych nabywców, sposoby dystrybucji itp.

Prasa wpisuje się w krzewienie treści i wartości także „małych ojczyzn” położonych na zachodnich rubieżach. Wartości te, wytworzone w przeszłości, a zarejestrowane w różnych tytułach i okresach ich prezentowania, stanowią ważny materiał badawczy opisujący Pomorze Zachodnie i jej mieszkańców w dobie przemian cywilizacyjnych. Dotyczy to także socjologicznego aspektu kultury, w którym komunikacja społeczna jest jej odzwierciedleniem w postaci określonych norm, wartości i wzorów zachowań.

Jak podkreśla Marshall McLuhan, w takiej kulturze jak nasza, zawsze skłonnej do rozdzielania i dzielenia rzeczy, uświadomienie sobie faktu, iż w sensie funkcjonalnym i praktycznym działanie każdego środka przekazu, wynika z nowych proporcji wprowadzonych w nasze życie¹⁹. Ta uwaga znanego badacza mediów i komunikowania wpisuje się w rolę i znaczenie prasy samorządowej w krzewieniu postaw i zachowań w społecznościach lokalnych jako form życia publicznego.

Zakończenie

Ważnym czynnikiem, który nadaje kierunek zmianom społecznym, są organizacje polityczne i pozarządowe. To decyzje polityczne podejmowane przez lokalne władze ukierunkowują oraz kreują zmianę, tak wewnątrz urzędu, jak i na jego zewnątrz w lokalnej społeczności. Badając zespoły redakcyjne, które są w większości usytuowane w siedzibach lokalnych organów władz, panujące w nich bezpośrednie interakcje, możemy zdefiniować ich charakter oraz przekaz. Lokalne organy władzy są także pracodawcą dla zespołów redakcyjnych, a praca w redakcjach prasy samorządowej w urzędach lokalnych organów władzy daje poczucie prestiżu, i jak to określa John Goldhorpe, urzędnicy są klasą stojącą wyżej niż klasa średnia i niżej niż klasa wyższa²⁰.

Środki przekazu odgrywają kluczową rolę w społeczeństwie i nie inaczej jest w społeczeństwach lokalnych. W małych społecznościach lokalnych podstawowe wydają się gazety, zdecydowanie te wydawane w formie tradycyjnej, czyli drukowanej, ale jak określa to Marshall McLuhan, media oddziałują na społeczeństwo nie tyle przez to, „co” pokazują, ile „jak” – znaczy to, że środek przekazu jest przekazem²¹.

Prasa samorządowa jest najliczniejszą grupą pism na lokalnym rynku prasowym Pomorza Zachodniego. Do jej zalet należy zaliczyć m.in. jej ilościowy stan. Dostępna jest w wersji tradycyjnej, drukowanej w większości gmin i urzędów. Wydają ją urzędy miast, gmin, starostwa powiatowe oraz instytucje związane z samorządem. Wypełnia lokalną przestrzeń komunikacyjną i jest w wielu przypadkach jedynym, obszernym źródłem informacji o działalności samorządów oraz wiadomości lokalnych. Stanowi główny kanał dystrybucji lokalnych komunikatów, obwieszczeń i informacji formalnourzędowych (oświadczenia, uchwały, zarządzenia). Jest rozdawana bezpłatnie, a samorząd lokalny jest ważnym i czasem jedynym organem wydawniczym zasobnym w kapitał.

Do wad prasy samorządowej zaliczyć trzeba m.in. to, że są to pisma finansowane z budżetów samorządowych, a więc z pieniędzy podatników. Należy zwrócić uwagę, że prasa samorządowa również zamieszcza reklamy, wśród których jednak ogłoszenia płatne nie zajmują znaczącej pozycji, a część z tych pism publikowanych

¹⁹ M. McLuhan, *Zrozumieć media*, Warszawa 2004, s. 41.

²⁰ A. Giddens, *Socjologia ...*, s. 66 i 315.

²¹ Ibidem, s. 509.

jest w warunkach, w których ze względów opłacalności ekonomicznej oraz uwarunkowań społecznych i kadrowych żaden inny tytuł się nie ukazuje. Prasa samorządowa jest zorientowana na sprawy samorządu i w tej perspektywie funkcjonuje. Nie spełnia funkcji kontrolnej miejscowych władz, a to sprawia, że stopień zaufania do niej jest niezadowalający lub nie ma go w ogóle. Jest przygotowywana i redagowana przez pracowników w ramach obowiązków służbowych, powodując tym samym zależność z pracodawcą, jakim jest samorząd. Często reprezentuje nurt krańcowo przeciwny do prasy prywatnej.

W toczonych dyskusjach uwidacznia się stanowisko, że prasa samorządowa stanowi nierówną konkurencję do prasy prywatnej oraz naraża się na dwuznaczne układy z lokalnymi przedstawicielami biznesu.

Przedstawiona charakterystyka socjokulturowa wybranych periodyków województwa zachodniopomorskiego wyłania w miarę spójny obraz pism samorządowych wydawanych na terenie administracyjnym województwa zachodniopomorskiego. Wydaje się, że prasa samorządowa będzie rozwijana i finansowana przez samorządy nawet przy trwającej stagnacji na rynku prasy. Ta kategoria prasy funkcjonuje w warunkach stabilnego zapotrzebowania na tego typu środek przekazu wśród władz lokalnych, pracowników samorządowych oraz przedstawicieli lokalnych ugrupowań politycznych.

To nie zmienia faktu, że prasa „małych ojczyzn” jest i była istotnym elementem kształtowania postaw i zachowań ich zwierzchników. Badania lokalne nad tego typu środkami masowego komunikowania wskazują, że jest ona nie tylko trwałym elementem życia zbiorowego, ale także ważnym czynnikiem opiniotwórczym.

BIBLIOGRAFIA

Bauman Z., *Wspólnota*, Kraków 2008.

Biuletyn Informacji Publicznej, *Interpelacje i Zapytania Radnych VI Kadencji Rady Miasta Szczecin*, nr 1028, z dnia 09.04.2013 r.

Elliott A., *Współczesna teoria społeczna*, Warszawa 2011.

Giddens A., *Socjologia*, Warszawa 2010.

Habermas J., *Działanie komunikacyjne i detranscendentalizacja rozumu*, Warszawa 2004.

Habermas J., *Teoria działania komunikacyjnego. Racjonalność działania a racjonalność społeczna*, Warszawa 1999.

Habermas J., *The Theory of Communicative Action*, Boston 1981.

Maigret É., *Socjologia komunikacji*, Warszawa 2012.

McLuhan M., *Zrozumieć media*, Warszawa 2004.

Popper K., *Społeczeństwo otwarte i jego wrogowie*, cz. 1-2, Warszawa 1993.

Projekt badawczy – stan mediów lokalnych w województwie zachodniopomorskim, Wyższa Szkoła Humanistyczna TWP w Szczecinie, lata 2008-2014.

Sztompka P., *Socjologia zmian społecznych*, Kraków 2005.

Thompson J.B., *Media i nowoczesność. Społeczna teoria mediów*, Wrocław 2001.

Wnuk-Lipiński E., *Socjologia życia społecznego*, Warszawa 2005.

SELF-GOVERNMENT PRESS IN THE ZACHODNIOPOMORSKIE PROVINCE. SELECTED SOCIOLOGICAL AND CULTURAL ASPECTS

SUMMARY

Media regions form, among others Szczecin and Koszalin. One of categories of the press functioning on local press markets, there is a self-government press. In the Zachodniopomorskie Province, in the quantitative state, the self-government press is the largest category of periodicals. It is consistent, both as it comes to quantity and quality. It generally satisfies the informational needs of a local receiver, however it is mainly linked with the self-government receiver. Those periodicals cover matters of self-government bodies and institutions. Its coverage area is strongly connected with the administrative division. The self-government press has a reputation of not fulfilling its control function. There have been opinions that it is a threat to the local press.

KEYWORDS: local Newspapers, self-government press, local government, local government unit, Szczecin's news paper

ANEKS DO ARTYKUŁU

Tytuły prasy samorządowej w województwie zachodniopomorskim: „Białoborski Biuletyn Samorządowy”, „Biuletyn Choszczeński”, „Biuletyn Informacyjny Gminy Banie”, „Gmina Białogard. Biuletyn Informacyjny”, „Biuletyn Informacyjny. Gmina Bielice”, „Biuletyn Informacyjny Gminy Suchań. Biuletyn Samorządowy”, „Biuletyn Informacyjny. Recz”, „Biuletyn Informacyjny Urzędu Miejskiego w Golczewie”, „Biuletyn Informacyjny Urzędu Miejskiego w Trzcińsku-Zdroju”, „Urząd Miejski w Czaplinku. Biuletyn Informacyjny”, „Urząd Miejski w Moryniu. Biuletyn Informacyjny”, „Biuletyn Maszewski”, „Powiat Gryfiński”, „Bobolickie Wiadomości Samorządowe”, „Echa Gminy. Pismo Poświęcone Sprawom Lokalnym”, „Gazeta Mieleńska”, „Gazeta Płotowska. Pismo Społeczno-Kulturalne”, „Gazeta Sołeczka Gminy Czaplinek”, „Gazeta Ziemska. Miesięcznik Samorządowy”, „Głos Golczewa”, „Głos Gościna”, „Głos Powiatu Białogardzkiego”, „Głos Powiatu. Biuletyn Powiatu Choszczeńskiego”, „Głos Świeszyna. Bezplatny Biuletyn Informacyjny Gminy Świeszyno”, „Gmina nad Radwią. Wiadomości Gminy Manowo”, „Gmina nad Wieprzą. Wiadomości Gminy Sławno”, „Grajdoł. Czasopismo Lokalne”, „Informator Burmistrza i Rady Miejskiej w Wolinie”, „Informator Samorządowy Gminy Boleszkowice”, „Informator Samorządowy Gminy Międzyzdroje”,

„Informator Samorządowy Powiatu Myśliborskiego”, „Informator Samorządowy Gmin Powiatu Polickiego”, „Karnickie Żurawie. Biuletyn Samorządowy Gminy Karnice”, „Kwartalnik Malechowski”, „Merkuriusz Dębnowski. Samorządowy Biuletyn Informacyjny”, „Miesiąc w Koszalinie. Bezpłatny Informator Społeczno-Kulturalny”, „Miroslawiec. Mirosławiecki Informator Miejsko-Gminny”, „Nasz Powiat. Magazyn Samorządowy Powiatu Pyrzyckiego”, „Nasza Gmina. Wiadomości Sianowskie”, „Nasza Gmina. Wiadomości Przelewickie. Samorządowy Biuletyn Informacyjny Gminy Przelewice”, „Panorama Powiatu. Biuletyn Powiatu Świdwińskiego”, „Polanowskie Wiadomości Samorządowe”, „Powiat Wałecki. Biuletyn Informacyjny. Bezpłatny Biuletyn Informacyjny Starostwa Powiatowego w Wałczu”, „Przegląd Cedyński. Bezpłatny Kwartalnik Informacyjny Gminy Cedynia”, „Most-Die Brücke. Bezpłatny Dodatek Reklamowy do »Przeglądu Cedyńskiego«”, „Puls Rymania”, „Ratusz. Informator Urzędu Miejskiego”, „Samorządowy Biuletyn Gminy Dębno”, „Stargardzki Informator Samorządowy”, „Strefa Regi. Samorządowy Biuletyn Informacyjny”, „Strefa Słońca”, „Szept Postomina”, „To i owo Marianowo”, „Trendy Koszalin”, „Wiadomości. Bezpłatny Biuletyn Królewskiego Miasta Darłowa”, „Wiadomości Bierzwnickie”, „Wiadomości Doberskie. Biuletyn Informacyjny Urzędu Miejskiego w Dobrej”, „Wiadomości Krzęcińskie. Kwartalnik Samorządowy”, „Wiadomości Połczyńskie. Bezpłatny Magazyn Samorządowy”, „Wiadomości Samorządowe. Nowogard”, „Wiadomości z Łobeskiego Ratusza”, „Wiadomości. Bezpłatny Biuletyn Gminy Ustronie Morskie”, „Wieści Gminne. Biuletyn Informacyjny Gminy Kobylanka”, „Wieści Starego Czarnowa. Bezpłatna Gazeta Gminna”, „Wieści z Ratusza. Bezpłatny informator Urzędu Miejskiego w Barlinku”, „Nowe Wieści z Ratusza”, „Wirówka. Miesięcznik Społeczno-Kulturalny”, „Z Życia Gminy Warnice. Informator Urzędu Gminy”, „Wieści z Ratusza. Kalisz Pomorski”, „Ziemia Drawieńska. Czasopismo Samorządowe”.

